

Миша Ђурковић

Институт за европске студије, Београд

ТЕРОРИЗАМ, ХИБРИДНИ РАТОВИ И ВРЕДНОСТИ – ОДНОСИ ТУРСКЕ И НЕМАЧКЕ НАКОН ТЗВ. „АРАПСКОГ ПРОЛЕЋА“

Сажетак

У овом чланку аутор анализира однос Турске са Европском унијом, а посебно Немачком, у периоду од избијања арапског пролећа. Најпре се подсећа на велику улогу коју су у овом процесу дестабилизације МЕНА земаља имале и Турска и европске земље. Затим се показује како је овај оркестрирани хаос, са елементима хибридног рата, произвео и различите облике тероризма. На крају се тероризам као бумеранг вратио управо изазивачима, који су од 2015. нападнути низом терористичких удара. Уз то се посебно анализирају изузетно напети односи Турске и Немачке у који су укључени и питања турске дијаспоре и преговори о турским европским интеграцијама и коначно споразум од 18. марта о решавању избегличког проблема. Турска држи Европу уцењеном избегличким питањем, тера је да одустане од свог система вредности и овим рекетирањем добија низ повластица које ће по ЕУ дугорочно такође бити штетне.

Кључне речи: *Европска унија, Турска, Немачка, тероризам, хибридни рат*

Од почетка 2015. године и на подручју Европске уније и у главним градовима Турске раширио се континуирани талас

терористичких напада какав одавно није виђен на тим просторима. Јануарски напад на редакцију *Шарли Ебдоа* био је најавна за још бруталнији и шири, координирани новембарски удар терориста у Паризу, у коме је страдало 130 људи. У марту 2016. на удар је дошла престоница обједињене Европе, Брисел, где је такође у координираном нападу на аеродром и метро страдало више десетина људи. У међувремену су безбедносне службе спречиле бар неколико сличних акција, у којима су мета биле пре свега Немачка и Уједињено краљевство.

У Турској је серија терористичких напада почела такође у јануару 2015 када је жена самоубица активирала експлозив у полицијској станици убивши једног официра и ранивши другог. Затим је петог јуна на митингу прокурдске партије два дана пред изборе експлодирала бомба која је усмртила четири човека и ранила преко стотину. Двадесетог јула у Суручу бомбаш самоубица усмртио је тридесет и двоје људи и ранио преко сто. Десетог августа експлодирала је бомба у полицијској станици у Истанбулу када је погинуло седам људи. Два месеца касније у Анкари се десио најтежи терористички напад у историји Турске када су двојица самоубица активирала бомбе за време одржавања мировног протеста. Убијене су 103 особе, а преко 250 је рањено. Као и за претходни напад у Суручу и овде су према извештају власти и медија одговорни били активисти повезани са Исламском државом. У децембру су се у Истанбулу десила још два напада са још шест жртава.

Овај талас се наставио и у наредној години. У јануару се поново десио напад бомбаша самоубице у Истанбулу са још десет погинулих и петнаест рањених људи, чему је уследила експлозија аутомобила бомбе у Анкари у фебруару месецу, када је осамнаест људи погинуло.¹⁾

Иза готово свих ових напада стајали су актери повезани са исламистичким организацијама, а највећи број њих има директне везе са терористичком квазидржавном творевином која се назива *Исламска држава Ирака и Леванта* (ИДИЛ, односно *Даеш*). Након бриселског напада портпарол МИП Русије, Марија Захарова изјавила је да су ови напади резултат двоструких стандарда Запада кад је у питању тероризам. И заиста, да бисмо разумели изворе овог све учесталијег теро-

1) Видети: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/a-timeline-of-bomb-attacks-in-turkey-between-2015-2016-a6879841.html>

ра, морамо се вратити макар шест до седам година уназад и подсетити се трагичне улоге и Турске и европских држава у масовном ширењу нестабилности на простору МЕНА земаља чији је кључни продукт управо буђење исламистичког радикализма и терора, од кога су на крају страдали управо Турска и ЕУ. Европска унија је због избегличко-имигрантског таласа, насталог због поменуте дестабилизације, који је кулминирао 2015, дошла на ивицу распада.

У тексту ћемо се фокусирати на однос Немачке (и Аустрије) с једне стране и Турске са друге, као на индикатор свих ових контроверзи које су на крају довеле дотле да у марту 2016. Немачка заједно са осталим европским партнерима, под турском уценом, одступи од фундаменталних начела уније. ЕУ је пристала да дозволи безвизни режим за грађане Турске, што у крајњем случају може да води додатном погоршању безбедносне ситуације у самој Европи.

Но, пре него што пређемо на анализу овог односа, подсетићемо се укратко арапског пролећа, западног интервенционизма и посебно занимљиве улоге Турске у свим тим дешавањима.

*

О томе какве су последице феномена који се назива «арапско пролеће», најбоље говори чињеница да је сада већ устаљени манир дискурс који као исходиште таквог пролећа дефинише «Арапску зиму». Од када се 18. децембра 2010. тунижанин Мохд Буазизи (*Tariq Taouib Mohamed Bouazizi*) спалио, формално је отпочео широк талас дестабилизације простора северне Африке и Блиског истока, који је произвео низ државних удара, побуна, обојених револуција, ауторитарних удара, грађанских ратова, војних интервенција, масакара и изгона Хришћана итд. На један или други начин овај талас захватио је скоро двадесетак земаља од којих су неке у овом тренутку постале праве развалине, пропале државе. То се пре свега односи на Либију, Ирак и Сирију.²⁾

2) Код нас је о последицама арапског пролећа у више наврата писао Слободан Јанковић. Погледати његове чланке: Јанковић, Слободан, „Либијска криза и њене последице“, *Међународна политика*, бр. 1142, стр. 30-51, 2011, Јанковић Слободан, „Промене на Блиском истоку и у северној Африци – ка постсувереном светском поретку“, *Национални интерес*, бр. 2, стр. 261 – 315, 2011, Јанковић, Слободан, „Арапско пролеће и

У незападаним публицистичким и академским круговима доминира теза да је покретање ових протеста великим делом режирано од стране западних обавештајних структура које су користиле агенте на терену, координирани сајбер рат преко друштвених мрежа, стручњаке за обојене револуције корупцију унутрашњих полуга моћи, односно скуп мера који се данас обједињено назива *хибридни рат*.³⁾ Највећа улога је свакако Американаца, дакле ЦИА, невладиних организација попут ИРИ и НДИ, као и Соросеве инфраструктуре којој припада *Канвас*. Касније је дошло и директно ангажовање војне моћи. Но уз њих су дискретно учествовале и обавештајне, корпоративне, медијске и војне структуре из Британије и Француске, које су у предвечерје својих будућих дејстава потписале билатерални споразум о војној сарадњи који је рађен ван оквира ЕУ и европске одбрамбене заједнице.

Француска је имала велику улогу у почетној дестабилизацији Сирије, као своје бивше колоније, а такође значајну улогу имала је и у Либији. Истичемо Француску као будућу директну жртву ових процеса, како због већег броја имиграната, тако и због терористичких напада које су извели припадници исламистичких структура које је управо арапско пролеће подстакло и покренуло. Уз њих треба поменути и Италију, која је такође спроводила суицидалну политику према Либији, издајући савезника, газећи постигнуте финансијске договоре и свој интерес, и која је на крају директно војно помогла пад Гадафија, од чега је сама вишеструко страдала. Чак и Немачка, која је остала ван ових директних војних интервенција, дала је свој допринос дестабилизацији кроз деловање своје службе БНД, која је стандардно помагала ЦИА, као и кроз деловање својих фондација - нпр КАС је деловао у Египту заједно са

могућност прекрајања постојећих граница у арапском свету“, *Међународна политика*, бр. 1152, стр. 74-90, 2013.

3) Види Grant, Greg, “Hybrid Wars”, *Government executive*, 01. 05. 2008, <http://www.govexec.com/magazine/features/2008/05/hybrid-wars/26799/C> друге стране западни аутори интензивно користе термин хибридни рат да опишу деловање Русије у Украјини и Сирији. Штавише, Филип Бридлав, командат НАТО снага за Европу се тек након уласка Русије у сиријски рат сетио да масован прилив избеглица у Европу може бити облик хибридног рата, само што је за то оптужио Русију. Индикативан је нпр. документ о хибридном ратовима рађен за Европски парламент у јуну 2015 у коме се као облици хибридног рата помињу деловања разних актера (од мафије до Боко Харам, Кине и Русије), али ниједног са запада! Видети: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/564355/EPRS_ATA%282015%29564355_EN.pdf

ИРИ на процесу дестабилизације власти и обуке «грађанских» активиста који су протестовали.⁴⁾

Када се данас говори о арапском пролећу, на Западу се игнорише сопствена улога у покретању овог таласа и свим будућим дестабилизацијама. Оно се сматра неуспешним и трагичним, али се мотиви покретања и даље бране. Наиме, тврди се како се радило о аутохтоним покретима за демократизацију, о нечему што како је Бодријар у свом познатом есеју из 1991 говорио, треба да личи на «муслиманску перестројку» и након чега ће се арапске ауторитарне земље претворити у либералне демократије.⁵⁾

У стварности кључни резултати овог процеса се могу свести на следећих неколико тачака:

1. Покренут је талас радикалне исламизације и цихадизације релативно мирних, делимично секуларних и контролисаних друштава. Муслиманско братство, које су тренирале западне фондације и агенти, експлодирало је у Египту, освајајући чак и власт на изборима у једном тренутку и спроводећи бруталне репресалије над Хришћанима. У низу земаља, западне силе су користиле Ал Каиду као своју пешадију, па су касније ти актери масакрирали чак и америчког амбасадору у Бенгазију. И даље се у Сирији боре такве снаге које имају западну подршку, без обзира што је Ал Каида у претходних двадесетак година извела низ терористичких напада на Американце и Америку.
2. Као продукт ових дешавања створена је невероватна мафијашко-исламистичка творевина под именом Исламске државе Ирака и Леванта. Такав режим који по бруталности, суровости и вандализму превазилази чак и некадашње Талибане у Авганистану, све време је заправо имао прикривену подршку, или високу толеранцију од стране Американаца и других западних сила. ИДИЛ је посматран као изванредно оруђе за

---

4) Погледати енглески превод оптужнице објављене у листу *Ал-ахрам* 12. фебруара 2012, где се наводе кривична дела америчких фондација и Конрад Аденауер Штифтунга. <http://pomed.org/wp-content/uploads/2012/03/English-Translation-of-the-Indictment-Against-NGO-Workers-in-Egypt.pdf>

5) Бодријар, Жан, „Rat u zalivu se nije dogodio“, Obrad Savić (ur.), *Evropski diskurs rata*. Београд: Београдски круг, стр. 463-481, 1995.

- низ задатака, као што су цепање Сирије и рушење Асада, контрола над Саудијцима, а по некима и као начин да се покрену масе становништва и пошаљу у Европу.
3. Неколико држава се фактички распало, почев од Судана где је то и формализовано са одвајањем Јужног Судана, затим Либије, Ирака и Сирије. У исто време осим ИДИЛ фактички се цртају границе будућег Курдистана, а могуће је да ће се створити и неке други нови регионални или државни ентитети.
  4. По неким проценама⁶⁾ арапско пролеће и све што се од тада дешавало, покренуло је из својих домова око 17 милиона људи, од чега само из Сирије око десет. До сада је неколико милиона њих завршило у Европи – само током 2015 у Европу је прешло преко милион имиграната.
  5. Економски гледано, ови простори су додатно осиромашени, а западне компаније су се домогле нових енергетских ресурса и тржишта. Последица може да буде само додатно екстремизовање исламске омладине, потонуле у комбинацију лоших економских услова, стране доминације, бесперспективности и идеолошког радикализовања.

Велике жртве ових процеса индиректно, а све више и директно постају Европљани који су као што видимо имали велику улогу и у отварању Пандорине кутије. Све више се слична прича може испричати и за Турску. Ојачали Ердоганов режим управо је негде у доба отпочињања арапског пролећа покушавао да своју увећану економску моћ трансформише у већу улогу на међународној сцени, посебно у исламском свету. Турска је од почетка подржала овај талас протеста и активно се укључила у дестабилизацију низа земаља са чијим руководством је Ердоган претходно градио веома добре односе. Премијер Турске је покушао не само да своју земљу наметне као модел према коме би нови покрети и власти требало да се оријентишу, већ је покушао да се стави на чело читавог таласа директно се мешајући у унутрашње односе држава и подржавајући разне исламистичке покрете, а пре свега Муслиманско

6) Видети: <http://www.theguardian.com/world/commentisfree/2015/jan/03/arab-spring-migrant-wave-instability-war>

братство. Након Ал Сисијевог преузимања власти, односи са Египтом су веома погоршани, а чак и западњацима се није допало жучно залагање Ердогана за одбрану претходног египатског председника, кандидата Муслиманског братства Морсија и његове партије.

До неке мере паралела се може направити и са деловањем Турске према Сирији. Од самог почетка дестабилизације Турска је ишла даље од свих у подривању Асада, помагању опозиције и побуњеника, и тражењу да се што пре војно интервенише на страни исламистичких паравојски. У Сирији је Турска помагала и покрете који су блиски Ал каиди.

Долазимо на крају и до контроверзног односа Ердогана са ИДИЛ и Ал Багдадијем. У склопу поменутих покушаја да се наметне као лидер читавог исламског света, Ердоган је показивао врло изражене симпатије и према Хамасу и према неким другим екстремистичким муслиманским организацијама. Зато не чуде његове симпатије и према овом облику сунитског исламизма који се појавио са ИДИЛ-ом. Очигледно је било да је у Сирији за њега највећи противник био Асадов режим, а касније су то постале и курдске снаге, док ИДИЛ тако није перципиран. Штавише, за њих као за најозбиљније Асадове противнике, званична Турска је могла да има само симпатије.

Након уласка Русије у сиријски рат, и након отварања вербалног рата између Москве и Анкаре (са све обарањем руског авиона), Кремљ је отворио причу о политичким и пословним везама између Ердогана и ИДИЛ. Штавише, изашли су и са наводима да управо Ердоганов зет шверцује и продаје нафту коју преузима од Ал Багдадијевих структура.⁷⁾ Крајем године када је и запад нешто ефективније почео да делује против ИДИЛ, ову причу су преузели и западни медији показујући да је невероватно да Турска ратује против Курда уместо против Багдадија,⁸⁾ и да штавише, користи ИДИЛ да сузбија курдске милиције које се боре за аутономију.

7) <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-accuses-president-erdogans-son-in-law-of-being-linked-to-isis-oil-trade-a6761436.html>

8) <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3335819/Double-dealing-tyrant-s-sabotaging-West-s-battle-crush-ISIS-Turkey-s-Erdogan-doing-cripple-forces-actually-fighting-ISIS-writes-MICHAEL-BURLEIGH.html> или <http://www.worldaffairsjournal.org/article/trouble-turkey-erdogan-isis-and-kurds>

У међувремену су активисти повезани са ИДИЛ почели да изводе терористичке нападе и у самој Турској. Постоје разне спекулације о томе зашто се то десило и како се упркос свему горе наведеном отворило непријатељство активиста ИДИЛ према Турској. Теорије иду од прича о *фолс флег* акцијама у којима се тврди да Ердоганов на јунским изборима пољуљани ауторитет од тога има највише користи јер само кроз неку врсту ванредног стања он може да одржи пуну контролу и власт⁹⁾; до оних који тврде да су ово нижи делови ИДИЛ структура које делују аутохтоно под утиском хаоса који је захватио ИДИЛ са руском интервенцијом, губицима и поразима.

У сваком случају, иако режим настоји да што више ових терористичких напада повеже са Курдима, иза највећих удара стоје активисти повезани са ИДИЛ-ом.¹⁰⁾ Тако је и Турска постала жртва своје интервенционистичке авантуре, баш као и ЕУ. Сада можемо да пређемо на анализу међусобних односа ЕУ, а пре свега Немачке са Турском током овог периода који су обележили исламистички тероризам и велике миграције.

*

Протеклих седам година обележено је изразитим погоршавањем односа Турске са Немачком и Аустријом. Постоји неколико фактора који су томе допринели.

Иако је Турска у децембру 1999. постала кандидат за чланство у ЕУ и почела да отвара поједина поглавља, након пропасти европског устава 2005, овај процес је фактички заустављен. Посебно, након избијања велике економске кризе 2008 у Европи, европска политичка елита почела је отворено да говори о томе да Турска никада неће бити пуноправни члан

---

9) Грчки професор међународних односа, стручњак за Турску и Блиски исток, Јоанис Мазис на предавању одржаном 1. априла 2016. године у Београду, на Институту за међународну политику упозорио је да ИДИЛ није преузео одговорност за нападе које су им приписале турске власти. Он сматра да је ове терористичке нападе организовала турска обавештајна служба МИТ како би хомогенизовала становништво и како би пред међународном јавношћу Турску представила као жртву ИДИЛ. Ово је легитимна хипотеза, али за сада нема доказа.

10) У августу 2015 припадници ИДИЛ су објавили видео поруку у којој су Ердогана назвали издајником и неверником због одлуке да дозволи коришћење база међународној коалицији за авио ударе на положаје ИДИЛ: <http://gordonua.com/news/worldnews/islamskoe-gosudarstvo-nazvalo-erdogana-predateleml-i-prigrozilo-turcii-terroristicheskimi-atakami-94652.html>

уније, а Немци су око 2010. интензивно почели да промовишу идеју о привилегованом партнерству као највишем облику интеграције који Турска може да оствари са унијом.¹¹⁾ Ово су Турци доживели као неку врсту понижења, одбијајући и да расправљају о таквим предлозима.

Сама Турска је управо око 2009 и 2010 почела да показује изразите спољнополитичке амбиције, што је укључило и покушај повратка на Балкан. Чувени програмски говор тадашњег министра иностраних послова Турске у Сарајеву Ахмета Давутоглуа 16. 10. 2009 изазвао је велике констернације у Европи и назначио је неку врсту борбе ЕУ, односно Немачке и Турске за контролу и утицај на овим просторима.¹²⁾ Не случајно, управо од те године је БНД интензивирао прислушкивање турских званичника и шпијунирање Турске о чему је у августу 2015 јавност известио познати магазин *Шпигл*. Ова вест је разумљиво изазвала турски протест и тражење објашњења.¹³⁾

И Ердоганов покушај да приграби за себе и да усмерава талас арапског пролећа, наишао је на приличну осуду у Немачкој. Посебно је у фокусу било његово деловање у Египту, где је преко сваке мере подржавао Муслиманску браћу и подстицао њихов фундаментализам. Западне и европске земље су на крају фактички радо прихватиле повратак војне аутократије којим је окончан талас фундаменталистичког екстремизма Муслиманске браће на власти. Ал Сиси је извршио војни пуч који су Немачка и остале западне земље невољно прихватиле као најмање зло, нарочито након његовог освајања председничког места на изборима. Ердоган је остао последњи доследни бранилац Браће и Морсија што је додатно подигло анимозитет запада према њему.

11) Овај концепт је у употреби још од 2004 када је управо ЦДУ почела да га разматра и популареше. О историји ове идеје погледати Pope, Hugh, *Privileged Partnership Offers Turkey neither Privilege nor Partnership*, <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/turkey-cyprus/turkey/privileged-partnership-offers-turkey-neither-privilege-nor-partnership.aspx> На изборима за европски парламент 2009 десница је остварила велику победу, а ојачале су и радикално десне струје, по правилу антимуслиманске. Тако је концепт привилегованог партнерства као де факто поруке Турској да не може да буде чланица ЕУ, стекао легитимитет и ушао у мејнстрим европске политике.

12) По сведочењу људи из Додиковог кабинета, велики део сусрета који је он у фебруару 2011. имао у Берлину са Ангелом Меркел био је посвећен њеном интензивном распитивању за акције и планове Турске у Босни и Херцеговини.

13) <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/08/turkey-germany-spying-case-intelligence-nato-seibert.html#>

Оно што је посебно погодило Немачку јесте турско мешање у њену и аустријску унутрашњу политику. Ангела Меркел је у октобру 2010. одржала познати говор у коме је инсистирала на тези да је у Немачкој мултикултурализам пропао и да ће убудуће држава много више инсистирати на интеграцији својих грађана страног порекла.¹⁴⁾ Ово се пре свега односило на вишемилионску турску популацију која има своје посебне четврти у којима полако намеће свој систем живота.

Ердоган је управо у исто време предузео офанзиву у супротном правцу. Турски режим је почео да се директно обраћа припадницима турске дијаспоре у Немачкој и Аустрији са позивом да одбијају асимилацију, да се што више хомогенизују и повезују те на тај начин боре за јачање свог турског идентитета и за што боље везе са матицом. Ова констелација односа довела је до низа вербалних инцидентата, при чему је сукоб посебно интензивирао 2014 када је Ердоган у оквиру своје кампање за председничке изборе држао приватне митинге у Бечу и другим градовима у ове две државе.¹⁵⁾ У Бечу је 19. јуна говорио пред неких 6000 људи док је пренос испред хале гледало још десет хиљада. Аустрија иначе има рестриктивну политику држављанства и не дозвољава двојно држављанство тако да је овај Ердоганов наступ био схваћен као додатна провокација.

На митинзима у Берлину он је управо инсистирао на подстицању Турака да се боре против асимилације. Овај изразито погоршани однос политичких лидера Турске са лидерима Немачке и Аустрије, пренео се и на ниже нивое политике и друштвеног деловања. На пример немачке политичке фондације и немачки научни институти су у земљама на Балкану велику пажњу посвећивали анализи уплива Турске. Европски медији, тинк тенкови и научници све више су отворено почели да говоре о Ердогановом ауторитаризму, корупцији, исламизацији и репатријархализацији друштва, те другим тенденцијама којима он «напушта европски пут». Све до избијања имигрантске кризе и преговора с почетак 2016, Немачка је одбијала како наставак процеса европских интеграција Турске, тако и свако

---

14) <http://www.theguardian.com/world/2010/oct/17/angela-merkel-german-multiculturalism-failed>

15) <http://www.hurriyetdailynews.com/austrian-foreign-minister-blames-turkish-pm-erdogan-for-disorder-in-vienna-amid-thousands-protest.aspx?pageID=238&nID=68050&NewsCatID=359> Турска је 2012 променила свој изборни закон и по први пут омогућила припадницима своје дијаспоре да гласају.

помињање идеје о укидању шенгенских виза за грађане Турске. Номинално је додуше Француска блокирала преговоре још 2007.

*

Исти овај период у самој Турској обележиле су две важне тенденције: спољно-политичко лутање и нова унутрашња политичко-безбедоносна динамика у којој су се Ердоган и АКП после читаве деценије мира и стабилног владања, први пут нашли пред озбиљним домаћим и страним опонентима.

Турска је током периода 2002 - 2010 забележила импозантан привредни раст достижући место седамнаесте светске економије. Ову нову економску моћ Ердоган је покушао да прелије и у раст политичке моћи и утицаја Турске у регионалним и глобалним оквирима. О томе су најбоље сведочили прокламовани циљеви да се до 2023 уђе и међу десет економски најмоћнијих држава. Но, реализација ових планова наишла је на доста проблема. Спољнополитичко показивање мишића у које је АКП ушао од 2010 са арапским пролећем и сукобом са Израелом, наишло је на разноврзне осуде, Турска је озбиљно угрозила своје релативно стабилне спољнополитичке позиције, а на врло логичан начин ово извожење нестабилности у регион вратило се у саму Турску кроз протесте, политичке сукобе, етничке сукобе и нови талас тероризма.

Када се говори о принципима турске спољне политике, ваља се подсетити да је турска елита упркос своје стратешке важности за НАТО и везаности за САД још од објављивања Труманове доктрине баштинила страх од потпуне изолације од својих суседа и посебно од арапског и муслиманског света.¹⁶⁾ Доктрина стратешке и историјске дубине коју је уз Ердоганову подршку развијао његов министар иностраних послова, а затим и премијер, професор Ахмет Давутоглу подразумевала је постепену ретрадиционализацију или неоосманизацију турског наступа која би на таласу економске обнове, инвестиција, културне сарадње и афирмације муслиманског идентитета, омогућила једну опрезну али константну експанзију Турске и вратила је у три региона у којима је у време Османске ца-

---

16) Види Танасковић, Дарко, *Неоосманизам*, Службени гласник, Београд, 2011, стр. 54.

ревине имала велику улогу: Блиски исток, квакаско-каспијски регион централне Азије и Балкан.¹⁷⁾

У оквиру поменуте стратегије, Турска је посебно водила рачуна о односима са својим суседима, па је према њима прокламовала, а затим и почела да спроводи тзв *zeroproblem* политику. Ово се посебно односило на муслиманске земље па је крајем прошле деценије Турска започела чак и затезање односа са Израелом како би подигла свој углед у муслиманским државама у окружењу. О томе смо детаљно писали на другом месту,¹⁸⁾ а овде ћемо само фактографски подсетити да се радило на поправљању односа са Египтом, Ираном, Либијом, чак и са Јерменијом. Међутим посебно добри односи градили су се са Сиријом, а Ердоганова и Асадова породица су чак заједно и летовале.¹⁹⁾ Александар Фролов у одличном чланку о односима Турске и Сирије подсећа како је Ердоган 17. септембра 2009 године изјавио како је Сирија за Турску више него пријатељ, то јест брат.²⁰⁾

Са почетком арапског пролећа, Ердоган је потпуно напустио преходну стратегију, директно се уплићући у односе великог броја земаља, и фактички издајући све своје бивше пријатеље са којима су преходних година грађени добри односи. О Египту смо већ причали, а читава авантура завршила се повлачењем амбасадора и односима који су и данас изразито хладни. Када је почела западна операција подривања Либије, Ердоган је одмах заборавио преходно прокламовано пријатељство са Гадафијем и подржао је све исламистичке напоре да се он сруши. Са владом у Багдаду су односи константно лоши јер Турска непрестано угрожава територијални интегритет Ирака,

---

17) Ова необично корисна књига која из неког разлога још није преведена на енглески, руски или било који од већих светских језика, од недавно је доступна на српском језику. Види Давутоглу, Ахмед, *Стратегијска дубина*, Службени гласник, Београд, 2014. За почетак треба погледати друго поглавље другог дела књиге (стр. 131 – 155), где аутор објашњава значај ова три региона као дела турске «блиске копнене сфере». Књига је до сада преведена и на бугарски, грчки, албански, румунски и италијански језик.

18) Бурковић, Миша, Раковић, Александар, (ур.), *Турска – регионална сила?*, ИЕС, Београд, 2013.

19) Израелијан даје преглед ове политике и њено напуштање. Andranik Izrayleyan, "From zero problems to precious loneliness", *Foreign Policy*, 19. 06. 2015. <http://www.foreignpolicyjournal.com/2015/06/19/turkey-from-zero-problems-to-precious-loneliness/>

20) Фролов, А, В, «Турција – Сирија: метаморфозы ближневосточной политики», *Пути к миру и безопасности*, № 1(48), 2015, стр. 119.

користећи авијацију, артиљерију а повремено чак и копнене трупе за интервенцију против делова курдских војних формација. Нравно, најбруталније је прекршено пријатељство са Асадом и од 2011 Турска се заправо ставила на чело дестабилизације Сирије, као у почетку главни спонзор и покровитељ формација које су војно деловале против Асада. Ердоганова реторика и пракса ишле су чак и преко нивоа који је прихватљив за западне силе, такође укључене у процес рушења Асада.²¹⁾

Напад на Асада значио је директно погоршање односа са Ираном, као најозбиљнијим супарником у борби за доминацију на Блиском истоку и за углед у муслиманском свету. Иако су се обе стране трудиле да реторика не пређе границе дипломатије, суштински су односи на терену веома погоршани, а иранска гарда под командом чувеног генерала Касема Сулејманија већ годинама ратује на Асадовој страни против трупа опозиције које Ердоган обучава и помаже. Уз ову нервозну и контроверзну политику на Блиском истоку, треба додати приличне неуспехе који су забележени у каспијско-кавказском региону,²²⁾ као и ограничене успехе на Балкану, који су далеко од раније прокламованих амбиција.

Ове нарасле спољнополитичке амбиције, као и сукоб са Израелом, направили су Ердогану знатне проблеме у односима са најзначајнијим савезником и још увек најмоћнијом светском силом, Америком. Последњих пет година односи Турске и САД су изразито динамични и контроверзни.²³⁾ Подсетимо овде на неколико момената. *Викиликс* је објавио поверљиве извештаје амерички дипломата настале око 2010, у којима се изражава велика забринутост због Ердоганове унутрашње и спољне политике, пуно се говори о неоисламизму и напуштању Ататурковог пута секуларизације, као и о корупцији. Неколико сусрета Ердогана са америчким високим званичницима прошло је на ивици инцидента, посебно кад се у Конгресу поново завртела инцијатива о осуди геноцида над Јерменима.

---

21) Пиотр Залевски у свом парадигматичном чланку даје преглед турског погоршавања односа са суседима, Zalewski Piotr, How Turkey went from 'Zero problems' to zero friends, 22. 08. 2013 <http://foreignpolicy.com/2013/08/22/how-turkey-went-from-zero-problems-to-zero-friends/>

22) Гајић, Александар, «Неоосманизам на каспијском подручју», у Бурковић, Раковић, 2013, стр. 159-177.

23) Детаљно у Бурковић, Миша, «Односи Турске и Сједињених америчких држава», у Бурковић, Раковић, 2013, стр. 120 -136.

Током 2013 године Ердогану се отворио један велики унутрашњи фронт. Након година заједничке борбе против секулариста, покрет и структура џемата *Хизмет*, који је везан за познатог имама Фетулаха Гјулена, ушао је у отворен сукоб са Ердоганом и АКП. Овај рат траје већ неколико година и Ердоган се свим силама труди да ишчисти фетулахџије који су пустили своје корење дубоко кроз институције државе, а пре свега кроз полицију и тужилаштво. Овај моћни џемат има велику подршку неких значајних структура у САД, а пре свега *Централне обавештајне агенције* која га штити и која му је омогућила трајни боравак у САД. Гјуленова структура је веома моћна и богата у самој Турској, али и у низу других земаља, па су њени бројни медији преко ноћи постали водећа опозициона средства. То се завршило тако што је полиција почетком марта 2016 буквално физички преузела *Заман*, као најчитанији дневни лист и ставила га под своју контролу.

Током лета 2013. Турску је погодио талас првих озбиљних демонстрација и протеста против власти АКП. У питању су познати протести на тргу Газим односно Таксим у Истанбулу, покренути због неслагања са урбанистичким плановима за овај простор. На протестима се окупио велики број учесника различитих структура, и први пут су се заједно против Ердогана борили секуларисти, националисти, исламисти, урбани либерали и радикални левичари. Режим је за ове демонстрације индиректно окривио Американце и Израелце, а директно *Канвас* и разне структуре тог типа, углавном повезане са америчким обавештајним службама и невладиним организацијама, познате по извозу и организацијама обојених револуција и ненасилних протеста. Занимљиво је да је други човек у америчкој амбасади у Анари тада био Џес Бејли који је 2015. преузео место амбасадора у Скопљу, још једној неуралгичној тачки сличног типа.

Генерално се сматра да су америчке обавештајне, политичке и дипломатске структуре одиграле велику улогу у обавању Ердоганове моћи због његове изразито амбициозне спољне политике и претензија да у низу сегмената доноси одлуке и преузима потезе који су били против воље и планова Американаца.²⁴⁾ Уз коришћење структуре *Хизмета*, ово је довело до

24) Уочљиво је како незадовољство Ердогановим понашањем из године у годину јача у САД. Треба погледати парадигматски чланак Мајкла Рубина објављен недавно на порта-

великог неуспеха Ердогана и АКП на јунским изборима 2015, када је он уместо зацртане две трећине мандата, потребне за измену устава, добио мање од половине гласова и није био у стању да формира владу.

Ситуација се унеколико променила у другој половини 2015, јер је Ердоган добио у руке два важна адута. Прво, након што је Русија у септембру ушла у рат у Сирији помажући Асаду, борећи се против ИДИЛ и других побуњеничких исламистичких формација, позиција Турске је постала веома важна за САД, НАТО и оне кругове у Америци који су имали разумевање или симпатије за исламисте. Ердоганов улазак у конфронтацију са Русијом након што су турске снаге обориле руски авион за који није сигурно где се тачно налазио, одговара америчком естаблишменту, уколико се сукоб држи под контролом. Турска је морала јаче да се повеже са НАТО структурама, а њена обавештајна делатност и надгледње руског деловања у Сирији је за западњаке од велике важности.²⁵⁾

Други адут је постало питање избеглица и имиграната. У фебруару 2016 један грчки портал објавио је стенограм разговора између Ердогана и председника Европске комисије Јункера у коме се види да је председник Турске претио Европи да уколико не добије одговарајућу суму (више милијарди евра) он једноставно може да отвори врата и да пусти преко два милиона избеглица у Европу.²⁶⁾ Контрола кретања и задржавања имигрантске популације постала је најјачи аргумент Турске у преговорима са Бриселом и Берлином. Да би избегли наставак неограниченог прилива имиграције, Европљани су морали вишеструко да изађу у сусрет Анкари, упркос њеној бруталној унутрашњој политици.

Оба ова адута, а посебно избеглички, коришћени су за толерисање стратегије фактичког ванредног стања којом је АКП

лу веома утицајног *Американ Ентерпрајз института* у коме се побрајају сви аргументи против њега и фактички призива могућност новог војног удара који би окончао Ердоганову владавину. Кључна је Рубинова теза да је Ердоган «ван контроле». Rubin, Michael, *Could there be a Coup in Turkey?*, 21. 03. 2016, <https://www.aei.org/publication/could-there-be-a-coup-in-turkey/>

25) Овај сложени, дијалектички однос Вашингтона и Анкаре траје и даље. Обамина администрација је незадовољна самосталним деловањем Турске у Сирији против курдских снага као и сузбијањем фетулахџија и опозиције. Обама је у марту одбио да се сретне са Ердоганом приликом његове посете САД.

26) <http://www.euro2day.gr/news/economy/article/1397081/hontro-paihni-di-sth-plath-ths-ellad.html>

добрио сумњиву већину на другим, септембарским изборима 2015 и саставио владу (хапшење уредника *Замана* Булента Кенеша, хапшења новинара и професора универзитета и других јавних личности, чишћење полиције и правосуђа од кадрова које АКП не контролише, покретање сукоба са Курдима итд)

На низу састанака почев од новембра 2015 до 18. марта 2016, Турска је успела да избори низ повластица од Европљана како би изашла у сусрет европској имигрантској политици. Турска је добила обећање за бар три милијарде евра (укупна договорена сума је шест милијарди) директне помоћи за решавање питања имиграната, обећање убрзања испуњења Мапе пута за визну либерализацију, са циљем укидања виза за турске грађане до краја јуна о.г, под условом да турска страна испуни све неопходне процедуре (тачка 5 заједничке изјаве), и покретање процеса евроинтеграција са мртве тачке отварањем 33. поглавља.²⁷⁾

*

Овај споразум је изазвао велике критике у самој унији, но ови различити ставови су одраз суштинског проблема односа земаља уније и саме ЕУ као целине према питању имиграције, њеног (не)прихватања, интеграције, мултикултурализма итд. Европа се фактички поделила по овом питању, слично као што ће се десити и након ове последње серије терористичких напада изведених на њеном тлу.

Од самог отварања имигрантске кризе почетком 2015 Европа се фундаментално сукобила са самом собом. Док је Орбанова Мађарска прва изашла са јасним ставом о непожељности прихватања муслиманских азиланата и имиграната у Европи, у чему су је подржали и остали лидери држава вишеградске групе, бриселске институције и други центри моћи леволибералне и корпоративне Европе, zaloжили су се за политику широко отворених врата. Најочитије се ова подела видела у Немачкој и Аустрији где је дубоко протресла читаво друштво: а) привредна комора, атлантистичка елита, доминантни медији који су ширили културу прихватања и добродошлице

---

27) <http://www.blic.rs/vesti/svet/cenkanje-ljudskim-zivotima-sta-predvida-sporazum-turske-i-eu-o-razmeni-migranata/hztvsg4> Текст споразума видети на страници <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/>

за милион људи годишње, како је то Сорос прокламовао, б) ЦСУ, база ЦДУ (посебно источни део Немачке), Пегида, Ха Це Штрахе и Слободарска партија, као и већина становника тражили су затварање граница и депортацију највећег броја дошљака. Меркелова је заједно са бриселским институцијама почела да промовише план који се појавио у мају, по коме све државе чланице ЕУ морају да прихвате своју квоту азиланата и имиграната, што су Орбан и други лидери вишеградске групе одмах одбацили.

Као резултат јавних протеста и притиска јавног мњења, лидери Немачке и Аустрије су забринути за свој политички рејтинг почели да мењају ставове. Престало је осуђивање затварања граница које су уводиле поједине земље и нешто одлучније је почело тражење свеобухватног решења које би зауставило овако масован прилив имиграције. Терористички напади у Паризу и Бриселу, масовна силовања у Келну, убиство хуманитарне раднице у Шведској и слични догађаји, натерали су Европљане да нешто другачије почну да гледају на масован прилив имиграната и азиланата, међу којима су се очигледно провукли и припадници екстремистичких група, бивши ратници и други контроверзни и безбедносно проблематични субјекти.

Тако смо осим покушаја да се уз Фронтекс и друге агенције ојача контрола спољних граница ЕУ и да се уз војну помоћ сузбије кријумчарење људи преко Медитерана, видели обнову неких ранијих нереализованих решења која инсистирају на јачању партнерских односа са земљама у којима се налази имиграција (Либан, Јордан, Турска), како би се они тамо задржали. Већ поменути споразум са Турском од 18. марта је најозбиљнији покушај да се бар делимично промени политика и нађе неко заједничко решење.

Оно што је зачуђујуће у том споразуму са Турском јесте невероватна спремност Европљана да се пређе преко свих ранијих примедби за ауторитаризам, реисламизацију, кршење права медија, погоршање положаја жена итд. У том смислу ЕУ, а пре свега германски свет, јесте нека врста таоца Турске која у евентуалној координацији са Соросем и сличним актерима из САД може заиста да подстакне више од два милиона људи да крену ка Европи и да је трајно измене. Нажалост, против

овога се не буне чак ни они делови америчког естаблишмента који су генерално незадовољни Ердогановом политиком. Блискоисточна имиграција очигледно се посматра као добродошло и пожељно оружје за подривање снаге и аутономије Европе и ЕУ.²⁸⁾

*

Након мартовског споразума и ЕУ и Турска се налазе у нестабилној и незавидној ситуацији. Потреба да добије септембарске изборе, натерала је Ердогана да фактички уведе ванредно стање у земљи и активира све механизме којима је застрашио бирачко тело и натерао га да се обједини око АКП. Део тог пакета је и покретање рата са Курдима, како у самој земљи, тако и у Сирији, упркос противљењу Американца. Сукоб са Курдима, дестабилизација Сирије и погоршавање односа са ИДИЛ, вратили су тероризам на улице Анкаре и Истанбула. Турска је постала жртва авантуристичке и ауторитарне политике свог председника.²⁹⁾ Сумирајући резултате овог Ердогановог авантуризма током арапског пролећа Фролов закључује: „Свеукупно гледано за Анкару епоха арапског пролећа није била период крупних спољнополитичких успеха, већ је напротив направила масу нових сложених проблема у региону. Као и пре сто година, Турска не успева да побољша своју позицију у арапском свету. За тај свет она наставља да буде пре свега страни елемент.“³⁰⁾

Европска унија, на челу са Немачком, такође је растрзана немогућношћу да реши имигрантски проблем на који се свим логично надоградио нови талас урбаног тероризма. Мно-

---

28) Видети о томе сада већ класичну студију Greenhill, Kerry, *Weapons of Mass Migration*, Cornwell University Press, 2010, насталу у предвечерје арапског пролећа и масовног померања становништва. Јелена Панамарјева је подсетила да су у то доба неке веома битне институције и тинк тенкови на западу попут Брукингс института или ЈЦСЕ, озбиљно истраживале изводљивост масовног пресељавања становништва. Види Пономарева, Елена, „Стенка на стенку, или Рокеровој миграционниј бумеранг“, *Фонд стратешкој културе – електронно издање*, 07, 09, 2015, <http://www.fondsk.ru/pview/2015/09/07/stenka-na-stenku-ili-rokovoј-migracionnyj-bumerang-35213.html>

29) Овај општи хаос одлично илуструје наслов чланка Зие Вајс објављеног недавно у часопису Форин полиси: „У Ердогановој Турској свако је терориста“, Weise, Zia, “In Erdogan’s Turkey Everyone is a Terrorist”, *Foreign Policy*, 24. 03. 2016, <http://foreignpolicy.com/2016/03/24/in-erdogans-turkey-everyone-is-a-terrorist-kurds-pkk-terrorism/>

30) Фролов, А.В, «Турција – Сирија: метаморфозы ближневосточной политики», *Пути к миру и безопасности*, № 1(48), 2015, стр. 130.

ги су упозоравали да ће заједно са огромним имигрантским и избегличким таласом, у Европу бити убачени и припадници ИДИЛ, Ал Каиде и других исламистичких група. Када су се са тим спојили домицилни исламисти треће генерације, повратници са блискоисточних ратишта, простор Европске уније фактички је постао полигон на коме ће ови људи тероризмом константно сејати страх.

У покушају да умоли Ердогана да један део потенцијалних имиграната сачува код куће, ЕУ је обећала Турској могућност скоог уласка на шенгенску листу након чега ће милиони грађана Турске моћи слободно, без визне контроле да се крећу кроз простор уније. То је одлука од несагледивог значаја, јер ће такође омогућити легалан и неконтролисан долазак и многим потенцијалним терористима.

Но у овом тренутку се поставља питање о томе да ли ће уговор бити реализован и да ли ће се уговорне стране придржавати оног што је договорено и у уговору записано. Турска је до сада затворила само једно поглавље у преговорима. Отварање поглавља 33 биће један значајан симболички помак јер се после дуго времена отвара једно ново поглавље и преговори де факто одмрзавају. Но пред стварним напретком Турске и даље стоје неке значајне препреке.

ЕУ и Турска имају значајна неслагања око Сирије. За Европљане, а пре свега Немце је нејасан однос Турске и ИДИЛ-а,³¹⁾ и они подржавају напоре да се мировни процес што пре откочи и реализације по сваку цену. За Ердогана је међутим неприхватљиво да Асад остане у процесу или на власти.

Основни проблем у предстојећем периоду биће питање промене устава Турске. Ердоган припрема овај чин већ дуги низ година, за шта му је била потребна двотрећинска већина

31) Током брифинга са америчким сенаторима 11. јануара, јордански краљ Абдулах је оптужио Турску да и даље продаје шверцовану нафту коју купује од ИДИЛ, као и да намерно производи и шаље терористе у Европу заједно са избегличким таласом. Видети <http://www.middleeasteye.net/news/jordans-king-accuses-turkey-sending-terrorists-europe-1687591648> Крајем јануара 2016 овим оптужбама придружио се и Израел. Министар одбране Моше Јалон је поновио тврдњу да Турска тргује нафтом са ИДИЛ. <http://www.rbc.ru/politics/26/01/2016/56a795699a79471269815b97> О томе је говорио и председник владе Ирака Хајдер Ал-Абади <http://www.rbc.ru/politics/26/01/2016/56a795699a79471269815b97>. Због оваквих прилично учесталих оптужби турско министарство иностраних послова на својој званичној страници има посебну секцију у којој објашњава свој допринос борби против тероризма и посебно свој допринос анти - Даеш коалицији, односно борби против ИДИЛ-а. Види http://www.mfa.gov.tr/turkey_s-contributions_s-to-anti_deash-coalition.en.mfa

у парламенту. Европљанима се ту пре свега не допада идеја ојачања положаја председника, као ни покушај уношења елементарне реисламизације које АКП најављује. Наравно, и генерални друштвени тренд ауторитаризације турског политичког и друштвеног система који АКП спроводи није нешто што би ЕУ могла у потпуности да игнорише, без обзира што то тренутно прећуткује због уцењености избегличким питањем. Уз све ово треба се подсетити и проблема заинтересованости Турске за коришћење ресурса своје дијаспоре у Немачкој, Француској, Аустрији итд, што ће и даље бити предмет трвeња и спорова. Како се на Ердогана и Турску стварно гледа у Немачкој, показао је сатирични спот регионалне телевизије НДР у коме су побројане све стандардне европске критике на рачун Ердогана, укључујући и инсинуацију да он стоји иза ИДИЛ.³²⁾

Трећи и можда кључни део ове слагалице јесу Американци, који ће по свему судећи наставити да подстичу долазак имиграције јер тиме директно подривају и слабе ЕУ. Немачка и ЕУ су одбили ударац преко напада на еврозону који је трајао скоро пет година, а затим су пацификовали проблем Украјине (од кога трпе штету због санкција Русији), но за сада немају решење за удар преко имиграције.³³⁾ Чини се да Американци у оба случаја слабе два своја савезника који су покушали да прерасту улогу која им је намењена, а успут слабе и исцрпљују и Русију као свог потенцијалног изазивача. Исламизам и тероризам се поново показују значајним оруђем за реализовање таквих политичких и безбедносних циљева.³⁴⁾

ЛИТЕРАТУРА

Bodrijar, Žan, „Rat u zalivu se nije dogodio“, Obrad Savić (ur.), *Evropski diskurs rata*, Beograd: Beogradski krug, 1995.

Гајић, Александар, «Неоосманизам на каспијском подручју», у Ђурковић Миша, Раковић Александар, (ур.), *Турска – регионална сила?*, ИЕС,

32) На адреси: https://www.youtube.com/watch?v=R2e2yHjc_mc Овај спот је изазвао протест званичне Турске уручен немачком амбасадору у Анкари, али је немачко регулаторно дело заузело став да је слобода изражавања фундаментална за немачко друштво и да се поменути клип може слободно емитовати.

33) Детаљније о овим ударима САД на ЕУ погледати у Ђурковић, Миша, *Илузија Европске уније*, Катена мунди, Београд, прво, друго, шесто и седмо поглавље.

34) Погледати друго поглавље поменуте књиге *Илузија Европске уније*, Катена мунди, Београд, 2015. О распаду имиграционе политике ЕУ видети седмо поглавље исте публикације.

- Београд, 2013.
- Гаџиновић, Radoslav, *Terorizam u političkoj i pravnoj teoriji*, Evro – Giunti, Београд, 2010.
- Grant, Greg, “Hybrid Wars”, *Government executive*, 01. 05. 2008, <http://www.gov-exec.com/magazine/features/2008/05/hybrid-wars/26799/>
- Greenhill, Kerry, *Weapons of Mass Migration*, Cornwell University Press, 2010.
- Давутоглу, Ахмед, *Стратегијска дубина*, Службени гласник, Београд, 2014.
- Бурковић, Миша, Раковић, Александар, (ур.), *Турска – регионална сила?*, ИЕС, Београд, 2013.
- Бурковић, Миша, «Односи Турске и Сједињених америчких држава», у Бурковић, Миша, Раковић, Александар, (ур.), *Турска – регионална сила?*, ИЕС, Београд, 2013.
- Бурковић, Миша, *Илузија Европске уније*, Катена мунди, Београд, 2015.
- Zalewski, Piotr, „How Turkey went from ‘Zero problems’ to zero friends“, *Foreign Policy*, 22. 08. 2013.
- Izrayleyan, Andranik, “From zero problems to precious loneliness”, *Foreign Policy*, 19. 06. 2015. <http://www.foreignpolicyjournal.com/2015/06/19/turkey-from-zero-problems-to-precious-loneliness/>
- Јанковић, Слободан, „Либијска криза и њене последице“, *Међународна политика*, бр. 1142, 2011.
- Јанковић Слободан, „Промене на Блиском истоку и у северној Африци – ка постсувереном светском поретку“, *Национални интерес*, бр. 2, 2011.
- Јанковић, Слободан, „Арапско пролеће и могућност прекрајања постојећих граница у арапском свету“, *Међународна политика*, бр. 1152, стр. 74-90, 2013.
- Пономарева, Елена, „Стенка на стенку, илиРоковоймиграционный бумеранг», *Фонд стратегической культуры – электронное издание*, 07. 09. 2015, <http://www.fondsk.ru/pview/2015/09/07/stenka-na-stenku-ili-rokovej-migracionnyj-bumerang-35213.html>
- Pope, Hugh, *Privileged Partnership Offers Turkey neither Privilege nor Partnership*, 23. 06. 2009,<http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/turkey-cyprus/turkey/privileged-partnership-offers-turkey-neither-privilege-nor-partnership.aspx>
- Rubin, Michael, *Could there be a Coup in Turkey?*, 21. 03. 2016, <https://www.aei.org/publication/could-there-be-a-coup-in-turkey/>
- Танасковић, Дарко, *Неоосманизам*, Службени гласник, Београд, 2011.
- Фролов, А,В, «Турция – Сирия: метаморфозы ближневосточной политики», *Пути к миру и безопасности*, № 1(48), стр. 119-132, 2015.
- Weise, Zia, “In Erdogan’s Turkey Everyone is a Terrorist”, *Foreign Policy*, 24. 03. 2016, <http://foreignpolicy.com/2016/03/24/in-erdogans-turkey-everyone-is-a-terrorist-kurds-pkk-terrorism/>

Misa Djurkovic

**TERRORISM, HYBRID WARS AND VALUES -
TURKISH-GERMAN RELATIONS FOLLOWING THE
SO-CALLED „ARAB SPRING“**

Resume

In this article, the author analyzes Turkey's relations with the European Union, especially Germany, in the period since the outbreak of the Arab Spring. First, he recalls the important role that in this process of destabilization of the MENA countries both Turkey and European countries have had. Then he shows how this orchestrated chaos, with elements of a hybrid war, produced various forms of terrorism. At the end we see how terrorism as a boomerang returned back to the forces who initiated Arab spring, and who were in 2015 attacked by a series of terrorist strikes. In addition author specifically analyses the extremely strained relations between Turkey and Germany in which the Turkish diaspora issues and negotiations on Turkey's European integration and finally agreement of 18 March on the resolution of the refugee problem are involved. Turkey holds Europe blackmailed with refugee issue, forcing it to give up its system of values and with this racket it gets a number of benefits from EU that will also be harmful in the long run to European countries.

Keywords: *European Union, Turkey, Germany, terrorism, hybrid war*

---

* Овај рад је примљен 9. априла 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку редакције 22. априла 2016. године.